

DOI: 10.33295/1992-576X-2023-4-72

УДК 614.2-058:616.31:355.12(477)

Біда В.І., Дорошенко О.М., Волосовець Т.М., Леоненко П.В.,

Омельяненко О.А., Дорошенко М.В., Андрусенко А.С.

Перспективи впровадження навчання по удосконаленню знань, умінь та практичних навиків за фахом «Стоматологія» у сімейних лікарів на кафедрі ортопедичної стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ, Україна

Актуальність. Стоматологічні захворювання, у тому числі зубо-щелепові аномалії, мають значну поширеність і в структурі загальної захворюваності населення України посідають провідне місце. В умовах пандемії та військового стану ефективність профілактичних заходів різко впала, що негативно впливає на стоматологічне здоров'я населення. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми мають відігравати сімейні лікарі, які є представниками первинного рівня медико-санітарної допомоги. Сімейний лікар повинен займати провідне місце в профілактиці і виявленні захворювань, у тому числі стоматологічних, особливу увагу приділяти гігієнічному навчанню і вихованню населення, санітарній просвіті. Саме тому в останній час приділяється значна увага міждисциплінарному підходу в стоматології, що дозволить суттєво покращити ефективність лікування пацієнтів.

Мета – науково-методичне обґрунтування необхідності безперервного професійного розвитку лікарів загальної практики з питань стоматологічної допомоги населенню на стоматологічних кафедрах НУОЗ України імені П. Л. Шупика.

Результати. Визначені пріоритетні напрями підготовки лікарів загального профілю з питань збереження стоматологічного здоров'я.

Висновки. Обізнаність сімейного лікаря із профілактичними стоматологічними заходами дасть змогу наблизити первинну медичну допомогу до населення, забезпечити її якість та доступність, попередити розвиток тяжкої патології та вчасно провести відповідне комплексне, в тому числі – ортопедичне лікування.

Ключові слова: сімейний лікар, профілактика стоматологічних захворювань, первинна медико-санітарна допомога.

Стоматологічні захворювання, у тому числі зубощелепні аномалії, мають значну поширеність і в структурі загальної захворюваності населення України посідають провідне місце. В умовах пандемії та військового стану ефективність профілактичних заходів різко впала, що негативно впливає на стоматологічне здоров'я населення [1]. Важливу

роль у вирішенні цієї проблеми мають відігравати сімейні лікарі, які є представниками первинного рівня медико-санітарної допомоги. Сімейний лікар повинен займати провідне місце в профілактиці і виявленні захворювань, у тому числі стоматологічних, особливу увагу приділяти гігієнічному навчанню і вихованню населення, санітарній просвіті [2, 3].

Військовий стан суттєво вплинув на надання медичної допомоги населенню України. Зважаючи, що стоматологічна допомога є одним з високоспеціалізованих її видів, події у країні в повному обсязі відобразились і на ній. Фахівці галузі, а також пацієнти зіткнулися з низкою проблем [4].

В умовах військового стану ефективність профілактичної роботи по запобіганню розвитку стоматологічних захворювань суттєво знизилася, особливо в регіонах, де проходять активні бойові дії.

У зв'язку з міграцією населення зросло навантаження на лікарів взагалі і на лікарів-стоматологів, ортопедів у тому числі, за рахунок надання стоматологічної допомоги не тільки місцевим жителям, а і переміщеним особам. Голови деяких осередків ГО «Асоціація стоматологів України» звертають увагу на наступні проблеми в умовах військового стану: ріст загальносоматичної патології у населення та зв'язок з несанованістю порожнини рота; ріст аномалій та деформацій зубощелепної системи та інвалідизація дітей за рахунок раннього видалення зубів та виникнення скелетних аномалій, як результат відсутності надання стоматологічної допомоги дітям; збільшення кількості юнаків призовного віку, які не зможуть проходити військову службу (за наявності зубощелепних аномалій, деформацій, каліцтва) [5].

Отже, питання узагальнення досвіду та удосконалення надання стоматологічної допомоги в умовах дії військового стану на даний час є надзвичайно актуальним.

У зв'язку з обмеженим доступом до стоматологічної допомоги населення у різних регіонах України в період військового стану та бойових дій з боку РФ, важливо профілакувати та запобігати розвитку стоматологічних захворювань, в тому числі зубощелепних аномалій.

В умовах військового стану все більше із патологією зубощелепної системи доводиться стикатися не тільки лікарям-стоматологам, але й лікарям інших спеціальностей, в першу чергу, первинної ланки – сімейним лікарям.

Беззаперечною необхідністю тісного контакту лікаря загальної практики і лікаря-стоматолога для профілактики, раннього виявлення і лікування загальної патології, на фоні яких можуть розви-

ватися ті чи інші форми стоматологічної патології, в тому числі – зубощелепної деформації.

Досвід зарубіжних фахівців із США засвідчив про те, що більшість пацієнтів похилого і старечого віку, що входять до групи високого ризику по захворюванням порожнини рота, проходять лікування не у лікаря-стоматолога, а у лікарів загальної медичної практики. Американські лікарі первинної медико-санітарної ланки забезпечують: а) якісне і своєчасне обстеження органів і тканин порожнини рота; б) підтримку стоматологічного здоров'я на належному рівні.

Загальновідомим є факт, що лікарі загальної практики у своїй роботі стикаються із низкою труднощів щодо діагностики захворювань ротової порожнини та їх подальшого лікування. На сьогодні, на жаль, в медичній освіті для більшості українських лікарів загальної практики не передбачено набуття в достатній кількості знань і практичних навиків під час навчання з розділу «Стоматологія», що не дозволяє їм оволодіти відповідними критеріями і методами оцінки стоматологічного здоров'я і стану органів порожнини рота у пацієнтів [6–8].

Проте, можливості лікаря загальної практики у вирішенні проблем збереження і покращення стоматологічного здоров'я у населення досить значні, оскільки первинна ланка медичної допомоги є найбільш поширеним та масовим її видом, а лікарі мають реальну можливість своєчасно і повно пояснити необхідність постійного профілактичного стоматологічного обстеження.

Таким чином, проблема удосконалення знань, умінь та практичних навиків сімейними лікарями за фахом «Стоматологія» є актуальною медико-соціальною проблемою, вирішення якої дозволить суттєво підвищити ефективність стоматологічної допомоги населенню, особливо малозабезпеченому та особам похилого і старечого віку в умовах військового часу.

Розрізняють такі рівні профілактики стоматологічних захворювань [3]:

- **Первинна** профілактика захворювань – покликана охороняти непорушене здоров'я і має як загальнооздоровчий характер (дотримання здорового способу життя, раціональне харчування), так і цільове призначення (виявлення чинників ризику розвитку стоматологічних хвороб);

- **Вторинна** профілактика — запобігає розвитку ускладнень захворювань, їх повторній появі; основний захід тут — санація порожнини рота, тобто планова система лікування зубів та органів порожнини рота, регулярне проведення оглядів кратністю два рази на рік;
- **Третинна** профілактика — спрямована на відновлення втрачених у результаті ускладнень захворювання функцій та усунення ускладнень, що виникли від цього захворювання; нею займаються хірурги і ортопеди — стоматологи.

Вторинна та третинна профілактика має здійснюватися лікарями-стоматологами різних спеціальностей, а от первинна та попереднє гігієнічне навчання є **спільною справою лікарів-стоматологів та лікарів, що надають первинну медико-санітарну допомогу**, — сімейних лікарів.

Профілактика – це не тільки медична, але й соціальна, особиста справа кожної людини, в якій найважливішу роль відіграють гігієнічні аспекти. Головний профілактичний захід, який має проводитися у всіх без винятку людей, – це дотримання гігієни порожнини рота.

Важлива роль у вирішенні цієї проблеми відведена сімейним лікарям, які є представниками первинного рівня медико-санітарної допомоги. Сімейний лікар повинен бути компетентним у проблемах первинної ланки і займати провідне місце в профілактиці і виявленні захворювань. Лікарі загальної практики мають організувати заходи з гігієнічного навчання пацієнтам та пояснювати важливість дотримання гігієни ротової порожнини. Сімейний лікар повинен бути компетентним у проблемах первинної ланки, адже йому відведено ключову позицію у профілактиці та виявленні захворювань [2].

Під час проведення військових дій особливого значення набуває роль сімейного лікаря у сільській місцевості, де лікарі-стоматологи вузького профілю є переважно в районних лікувальних закладах, а пацієнти змушені звертатися майже з усіма проблемами до лікаря загальної практики.

Надзвичайно цінним є те, що лікарі загальної практики мають необхідні знання про анатомію і фізіологію людини, фізіологічні зміни при запальних процесах та розвитку інфекційних захворю-

вань, принципах раціональної фармакотерапії, побічній дії лікарських препаратів, зв'язку стоматологічного і загальносоматичного здоров'я, що дозволяє їм проводити первинну оцінку стоматологічного здоров'я пацієнтів на належному професійному рівні. Проте, в той же час, необхідно зазначити, що сімейним лікарям необхідно пройти додаткову професійну підготовку в рамках безперервного професійного розвитку для засвоєння і закріплення професійних навиків та вмінь в області стоматології із забезпеченням відповідного інструментарію та обладнання.

Важливим етапом професійної діяльності сімейного лікаря є безперервне професійне навчання. Обов'язкова система безперервної професійної освіти має на меті підтримання необхідного рівня знань і практичних навичок лікаря, зростання професійного рівня, удосконалення отриманих раніше знань і вмінь, опанування нових наукових і технічних можливостей медицини, у тому числі - стоматології. Усе це створює умови для високого рівня надання пацієнтам якісної допомоги та попередження розвитку захворювань і своєчасне їх виявлення і лікування.

Тому ми вважаємо доцільним запровадити на кафедрах стоматологічного факультету НУОЗ України імені П. Л. Шупика курси тематичного удосконалення, фахові школи і семінари для сімейних лікарів. Це буде сприяти розширенню можливостей сімейного лікаря для надання кваліфікованого обслуговування, оскільки сімейний лікар – інтеграційний фах, і чим більше послуг надасть сам лікар, тим менше він направлятиме своїх пацієнтів на вторинну ланку надання медичної допомоги.

Визначена медико-соціальна проблема потребує комплексного підходу до свого вирішення, що полягає у розробці, впровадженні та популяризації програм підготовки лікарів загальної практики для проведення повного стоматологічного обстеження пацієнтів, що включає оцінку і диференційну діагностику симптомів найбільш поширених стоматологічних захворювань та факторів ризику їх розвитку. Це дозволить виявляти стоматологічну патологію на ранніх етапах розвитку та, за необхідності, своєчасно направити до профільного спеціаліста.

На нашу думку, до переліку основних питань програми циклів безперервного професійного розвитку лікарів загальної практики на кафедрах стоматологічного профіля доцільно включити наступні розділи:

- забезпечення належної якості стоматологічного обстеження, діагностики та ефективного лікування шляхом навчання сімейних лікарів роботі із затвердженими офіційними протоколами надання стоматологічної допомоги;
- вивчення симптомів і клінічних ознак розповсюджених стоматологічних захворювань, суті проведення стоматологічних процедур та їх цілей;

- порядок взаємодії лікаря і пацієнта при виявленні стоматологічної патології;
- порядок взаємодії лікаря загальної практики і лікаря-стоматолога у разі виявлення стоматологічної патології;
- організація профілактичних оглядів прикріпленого контингенту з повним обстеженням органів ротової порожнини.

Впровадження міждисциплінарного підходу до стоматологічної допомоги дає принципово нові можливості для ранньої діагностики стоматологічних і низки системних захворювань, що надасть можливість суттєво мінімізувати об'єми і вартість стоматологічної допомоги та значно покращити якість життя даного контингенту пацієнтів.

ПОСИЛАННЯ

1. Pavlenko O.V., Volosovets T.M., Doroshenko O.M., Doroshenko M.V., & Bakshutova N.O. (2020). Zastosuvannya dystantsiynoi osvity u pisyadyplomnii pidhotovtsi likariv-stomatolohiv v umovakh karantynnykh zakhodiv . Medychna osvita – Medical Education, 3, 13–16 [in Ukrainian].
2. Lyakhova N.O., Filatova V.L., Holovanova I.A. (2016). Profilaktyka stomatolohichnykh zakhvoryuvan' sered dytyachoho ta dorosloho naselennya Ukrayiny v praktytsi simeynoho likarya. Zdorov'ya natsiyi, 1–2 (37–38) [in Ukrainian].
3. Volosovets' T.M. Doroshenko O.M., Doroshenko M.V. (2014). Pervynna profilaktyka stomatolohichnykh zakhvoryuvan' v roboti simeynoho likarya. Visnyk naukovykh doslidzhen', 1, 63–65. [in Ukrainian]. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vndt_2014_1_23.
4. Kanyura O.A. Bidenko N.V., Kolenko YU.H., Filonenko V.V., Khrol N.S., Shpak D.YU. (2022). Dosvid nadannya stomatolohichnoyi dopomohy v umovakh viys'kovoho stanu. Suchasna stomatolohiya, 3–4 [in Ukrainian].
5. Lysty do prezydenta HO «ASU» holiv deyakykh osередkiv. <https://www.udenta.org.ua>.
6. Doroshenko O. M., Yunakova N. M. (2018). Suchasni standarty pidhotovky likariv-stomatolohiv v instytuti stomatolohiyi NMAPO imeni P.L. Shupyka Zb. nauk. prats' spivrobot. NMAPO imeni P. L. Shupyka, 32, 225–230 [in Ukrainian].
7. Bida V.I., Doroshenko O.M., Leonenko P.V., Klochan S.M., Omel'yanenko O.A. (2015). Problema perevirky yakosti pidhotovky fakhivtsiv, yaki navchayut'sya na kafedri ortopedychnoyi stomatolohiyi. Sovremennaya stomatolohyya, 2, 76–78 [in Ukrainian].
8. Volosovets' T.M. Doroshenko O.M., Doroshenko M.V. (2018). Suchasni vyklyky ta vymohy shcho do neperervnogo profesiynoho zvytku likariv-stomatolohiv. MEDYCHNA OSVITA, 2, 108–111 [in Ukrainian].

Prospects for the introduction of training to improve knowledge, skills and practical skills in the specialty «Dentistry» for family doctors at the Department of Orthopedic Dentistry of the National University of Health of Ukraine named after P. L. Shupyk

Bida V., Doroshenko O., Volosovets T., Leonenko P., Omel'yanenko O., Doroshenko M., Andrusenko A.

Relevance. Dental diseases, including dentoalveolar anomalies, have a significant prevalence and occupy a leading place in the structure of the general morbidity of the population of Ukraine. In the context of a pandemic and a state of war, the effectiveness of preventive measures has fallen sharply, which negatively affects the dental health of the population. An important role in solving this problem should be taken by family doctors, who are representatives

of the primary level of health care. A family doctor should take a leading place in the prevention and detection of diseases, including dental diseases, pay special attention to hygiene education and education of the population, health education. Therefore, much attention has recently been paid to an interdisciplinary approach in dentistry, which will significantly improve the effectiveness of patient treatment.

Purpose – scientific and methodological substantiation of the need for continuous professional development of general practitioners in dental care for the population at the dental departments of the National University of Health of Ukraine named after P.L. Shupyk.

Results. Priority areas for training general practitioners in the preservation of dental health have been identified.

Conclusions. Awareness of the family doctor with preventive dental measures will make it possible to bring primary medical care closer to the population, ensure its quality and accessibility, prevent the development of severe pathology and conduct appropriate comprehensive, including orthopedic treatment.

Keywords: family doctor, prevention of dental diseases, primary health care.

Перспективы внедрения обучения по усовершенствованию знаний, умений и практических навыков по специальности «Стоматология» у семейных врачей на кафедре ортопедической стоматологии Национального университета здравоохранения Украины имени П. Л. Шупика

В.И. Беда, Е.Н. Дорошенко, Т.Н. Волосовец, П.В. Леоненко, О.А. Омеляненко, М.В. Дорошенко, А.С. Андрусенко

Актуальность. Стоматологические заболевания, в том числе зубочелюстные аномалии, имеют значительную распространенность и в структуре общей заболеваемости населения Украины занимают ведущее место. В условиях пандемии и военного состояния эффективность профилактических мероприятий резко упала, что негативно влияет на стоматологическое здоровье населения. Важную роль в решении этой проблемы должны принимать семейные врачи, являющиеся представителями первичного уровня медико-санитарной помощи. Семейный врач должен занимать ведущее место в профилактике и выявлении заболеваний, в том числе стоматологических, особое внимание уделять гигиеническому обучению и воспитанию населения, санитарному просвещению. Поэтому в последнее время уделяется значительное внимание междисциплинарному подходу в стоматологии, что позволит существенно улучшить эффективность лечения пациентов.

Цель – научно-методическое обоснование необходимости непрерывного профессионального развития врачей общей практики по стоматологической помощи населению на стоматологических кафедрах Национального университета здравоохранения Украины имени П.Л. Шупика.

Результаты. Определены приоритетные направления подготовки врачей общего профиля по сохранению стоматологического здоровья.

Выводы. Осведомленность семейного врача с профилактическими стоматологическими мероприятиями позволит приблизить первичную медицинскую помощь населению, обеспечить ее качество и доступность, предупредить развитие тяжелой патологии и провести соответствующее комплексное, в том числе – ортопедическое лечение.

Ключевые слова: семейный врач, профилактика стоматологических заболеваний, первичная медико-санитарная помощь.

Беда Віталій Іванович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри ортопедичної стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

Дорошенко Олена Миколаївна – доктор медичних наук, професор кафедри ортопедичної стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

Волосовець Тетяна Миколаївна – доктор медичних наук, професор кафедри стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

Леоненко Павло Вікторович – доктор медичних наук, професор кафедри ортопедичної стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

Омеляненко Ольга Анатоліївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри ортопедичної стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

Дорошенко Максим Віталійович – кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

Андрусенко Алла Сергіївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри стоматології НУОЗ України імені П. Л. Шупика, м. Київ, тел.: 050-983-02-70.

ПРОСТОЙ. НАДЁЖНЫЙ. ПРОЧНЕЙШАЯ ФИКСАЦИЯ.

Мерон – стеклоиономерный цемент для постоянной фиксации любых ортопедических конструкций

- Простота работы: не надо протравки и адгезива
- Превосходные показатели адгезии к дентину и эмали
- Малая толщина адгезивной плёнки
- Выделение защитных фторидов
- Обладает прозрачностью необходимой для фиксации цельнокерамических коронок и мостов

Официальные дистрибьюторы в Украине:

Дентал депо Украина · Меридиан ·
Вершина Дент · Оксия · Стамил · Усмішка

Мерон

Форма заказа

Отправитель, подпись врача

170784
№ клиента

Дата Подпись

Мы заказываем:

~~Бонд для техники полного протравливания
Самопротравливающий бонд
Активатор двойного отверждения
Аппликационные щеточки
Праймер для керамики
Праймер для металла
Праймер для циркония
Лак~~

В будущем заказывайте
только Futurabond U!

Обратите внимание
на актуальное предложение!

«U» – это все, что вам необходимо

- Универсальный адгезив двойного отверждения
- Самопротравливание, селективное или тотальное протравливание – Вам, как пользователю, предоставлена полная свобода выбора!
- Исключительная многофункциональность применения
  - для прямых и не прямых реставраций
  - полностью совместим со всеми фотополимерными композитами и композитами двойного и химического отверждения без дополнительного активатора
  - надежная адгезия к различным материалам, таким как металл, оксид циркония и алюминия, а также силикатной керамике – без дополнительного праймера
- Наносится одним слоем – общее время работы всего 35 секунд

Futurabond® U

Официальные дистрибьюторы в Украине:

Дентал депо Украина · Меридиан · Вершина Дент · Оксия · Стамил · Усмшка